

Галина Карпінчук

ШЕВЧЕНКІАНА СЕРГІЯ ГАЛЬЧЕНКА

Літературознавець, архівіст, джерелознавець, текстолог, музеєзнавець Сергій Гальченко – особистість відома й авторитетна в сучасному шевченкознавстві. Він знаний перш за все як ідейний натхненник та керівник численних шевченківських проектів, упорядник близько тридцяти видань (зокрема факсимільних) літературної та мистецької спадщини Т. Шевченка.

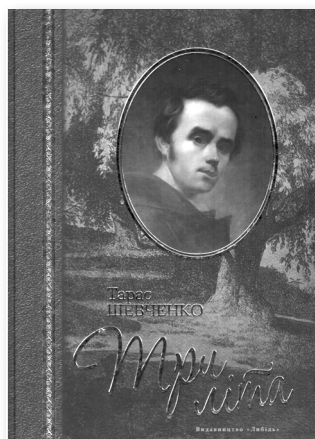
Входження Сергія Гальченка в шевченкознавство відбулося 1982 р., коли він, після десяти років праці на посаді керівника відділу публікацій та використання документів Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України, був обраний за конкурсом на посаду молодшого наукового співробітника відділу рукописів і текстології

Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка. Вже наступного року С. Гальченко здивував шевченкознавчий світ цікавою знахідкою – під час поїздки в Москву в Центральному державному архіві літератури і мистецтва СРСР йому вдалося виявити невідомі чорнові автографи віршів “Подражаніє Іезекіїлю”, “Осія. Глава XIV”, “Каламутними болотами...” і “Якби-то ти, Богдане п’яний...” [3, 5].

У ці роки С. Гальченко в колі таких досвідчених текстологів, як М. Бернштейн, Н. Вишневська, В. Бородин, М. Сиваченко, К. Секарева активно вивчає та популяризує творчу спадщину П. Тичини, Остапа Вишні, А. Малишка, В. Сосюри, М. Рильського, О. Білецького, О. Гончара. Найбільше часу молодий учений присвячує дослідженню рукописної спадщини П. Тичини: пише дисертацію, друкує монографію “Текстологія поетичних творів П. Тичини” (К., 1990), бере участь у підготовці Зібрання творів П. Тичини у 12 т. (К., 1983–1990).

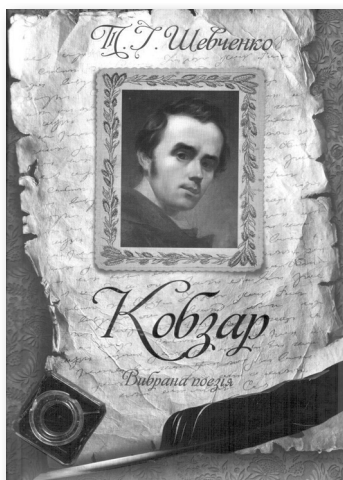
Творча енергія, наукова інтуїція, організаторський хист Сергія Гальченка не залишилися не поміченими – у 1993 р. його призначено завідувачем відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка. Разом із здобуттям Україною незалежності учений розпочав повернення в літературознавство імен репресованих М. Драй-Хмари, В. Чумака, В. Блакитного, М. Івченка, Г. Епіка та ін. За час перебування С. Гальченка на посаді керівника відділу фонди Інституту літератури збагатилися автографами та документами Марка Вовчка, Лесі Українки, В. Винниченка, О. Олеса, О. Ольжича, В. Барки, В. Стуса, І. Багряного, М. Зерова, Є. Маланюка, Ю. Лавріненка, А. Костенка та ін.

Унікальною подією в шевченкознавстві стало поповнення першоджерелами архіву найбільшого українського поета. Так, завдяки старанням С. Гальченка та за згодою УВАН (США) у відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка впродовж 1992–2006 рр. надійшли автографи Т. Шевченка. Серед раритетів – уривок поезії “До Основ’яненка”, початок поеми “Іван Підкова”, лист Т. Шевченка до П. Смиренка від 26 листопада 1859 р., офорти Т. Шевченка “Вірсавія”, “Приятелі”, а також численна шевченкіана. Вичерпний опис отриманих реліквій подано в альбомі “Повернені шевченківські раритети” (Дніпродзержинськ, 2010), над упорядкуванням якого дослідник працював разом із Н. Лисенко.

У 2000 р. С. Гальченка призначено на посаду генерального директора Державного музею Тараса Шевченка. Упродовж наступних 5 років під його керівництвом було відновлено роботу з підготовки академічного видання творів Т. Шевченка в 12 т., надруковано альбоми-каталоги “Національний музей Шевченка” (К., 2002), “Святий Київ наш великий...” (К., 2004), останній з репродукціями мистецьких творів Т. Шевченка, М. Сажина, В. Штернберга, В. Тімма (серед упорядників – В. Яцюк), відбулися презентації численних видань, проведено ряд фундаментальних виставок, в зокрема автографів Т. Шевченка. Саме з ініціативи С. Гальченка музей отримав статус національного.

Від грудня 2005 р. С. Гальченко – заступник директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка з наукової та видавничої діяльності.

Упродовж 1997–2014 рр. зусиллями вченого підготовлено та надруковано двадцять сім окремих видань творів Т. Шевченка, С. Гальченко – член редколегії усіх томів Повного зібрання творів у 12 томах (К., 2001–2014), а це восьма частина видань від загальної кількості, що з'явилися за цей час [6].

Першою книжкою, що побачила світ за упорядкуванням С. Гальченка, стало факсимільне видання поеми “Мар’яна-черниця”, здійснене за автографом, що належав О. Корсуну. Текст твору супроводжує фахова післямова В. Дудка, у якій розкрито історію побутування поеми, визначено особливості самого автографа [7, 37–47].

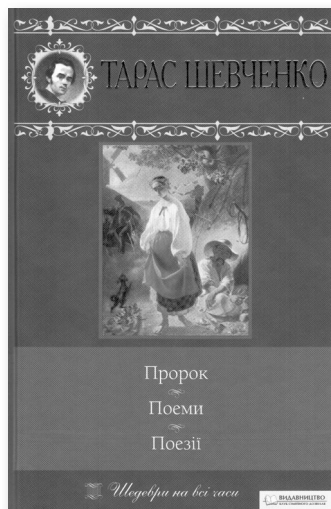
В усі часи видавці найчастіше зверталися до поетичних творів Т. Шевченка, які переважно друкуються під традиційною назвою “Кобзар”. Такі збірки, підготовлені за упорядкуванням Сергія Гальченка, вирізняються тим, що містять наново звірених за автографами та прижиттєвими виданнями текст поезій і, відповідно, позбавлені хиб, допущених попередніми упорядниками. Варто зазначити, що вибір основного тексту творів, вміщених у “Кобзарях”, що побачили світ завдяки старанням С. Гальченка, здебільшого збігається із поданим у Повному зібранні творів у 12 т. (К., 2001, т. 1, 2), але є кілька випадків, коли, як пише упорядник, “...враховуючи творчу волю автора та для відображення більшої повноти завершеного твору, обрано інший його варіант” (йдеться про тексти поем “Гайдамаки”, “Марія”, поезію “Сон” /“На панщині пшеницю жала...”/) [8, 818]. Поетичні збірки за упорядкуванням С. Гальченка доповнюють і укладені ним коментарі, підготовлені за виданнями таких знаних шевченкознавців-текстологів, як В. Доманицький, І. Франко, П. Зайцев, Л. Білецький, академічними зібраннями в шести (К., 1964) та дванадцяти томах (К., 2001–2014).

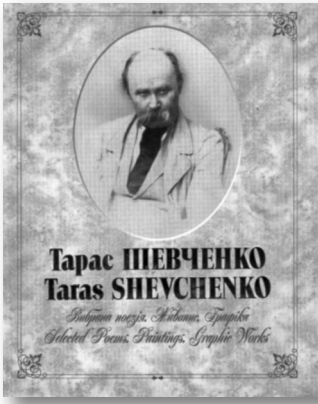
Як відомо, С. Гальченко здійснив задум Т. Шевченка надрукувати т. зв. другу збірку поетичних творів, яка не з'явилася через арешт поета у квітні 1847 р. Книжка під назвою “Другий Кобзар. Поезії 1843–1847” потрапила до читача 2010 р. (Видавничий дім “Андрій”), на відміну від попередніх подібних видань вперше до її складу введено твори рукописної збірки “Три літа”.

З метою популяризації українського світу за кордоном у 2007 р. за сприяння С. Гальченка було надруковано “Кобзар” у перекладі англійською мовою (паралельно з українським текстом), який підготувала знана поетка та перекладачка Віра Річ.

Цього року вже вшосте видано “Кобзар” для воїнів АТО з передмовою упорядника та підбіркою афоризмів із поетичних творів Т. Шевченка.

Безперечним здобутком шевченкознавства останніх років стали факсимільні видання творів Т. Шевченка, здійснені за програмою “Українська книга” Державного комітету телебачення і радіомовлення України і завдяки благодійним внескам приватних осіб та активній участі Фонду М. Томенка “Рідний край”. Так, на сьогодні колекцію факсимільних видань творів Т. Шевченка поповнили: “Кобзар. 1840”, “Чигиринський Кобзар

і Гайдамаки”, “Три літа”, “Wirszy T. Szewczenka” з ілюстраціями М. Башилова і Я. де Бальмена, “Мала” та “Більша” книжки, “Щоденник”, “Прижиттєві видання” поета. Окрасою цієї підбірки стала поява двох подорожніх альбомів Шевченка-художника 1841–1843 рр. та 1845 р. Видавничі проекти С. Гальченка, які популяризують та відкривають творчу спадщину Т. Шевченка для широкого кола дослідників, ще в далеких 1990-х підтримав старший колега В. Бородин, їх прихильно оцінили сучасні літературознавці [1, 5; 4, 182–185].

Дбає учений і про перевидання наукової шевченкіани. За його сприяння побачили світ такі праці: “Шевченко-маляр” Д. Антоновича (К., 2004),

“Кобзар” (Рівне, 2004), упорядкований знаним текстологом В. Доманицьким та конфіскований царським судом у 1910 р., “Життя і твори Тараса Шевченка (звід матеріалів до його біографії)” М.Чалого (К., 2011).

Літературознавець С. Гальченко – член консультативної групи та автор окремих статей до Шевченківської енциклопедії, що під керівництвом В. Смілянської та О. Бороня побачила світ у 2012–2015 рр.

Упродовж чотирьох десятиліть він постійний учасник та організатор конференцій, наукових заходів, вечорів пам’яті, присвячених українцям першорядної величини.

Учений-архівіст активно популяризує українську культуру у пресі, теле- та радіопередачах. За його участі знято фільми, зокрема “Кобзар” (2014) молодого кінорежисера Т. Ткаченка, записано численні радіо- і телепередачі. З нагоди 200-літнього ювілею Т. Шевченка за сценарієм С. Гальченка Київський академічний театр драми і комедії на лівому березі Дніпра поставив документальну виставу “Прокляття любов’ю”, написану за листами та спогадами про Т. Шевченка.

Самовіддану працю дослідника в літературознавстві та його внесок у розвиток українського духовного світу відзначено званням “Заслужений працівник культури України”.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Боронь О.* Факсимільне видання першого з відомих альбомів малюнків Тараса Шевченка (проблеми датування) // Літ. Україна. – 2013. – 14 березня. – С. 5.
2. *Гальченко С.* Скарби літературних архівів; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ: Атопол, 2012. – 448 с.
3. *Гальченко С.* Четыре автографа // Лит. газ. – 1984. – 14 марта. – С. 5.
4. *Дроздовський Д.* Taras Shevchenko: знайомство з Туманним Альбіоном // Всесвіт. – № 1–2. – С. 182–185.
5. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. 1926–2001. Сторінки історії / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка; ред. та упоряд. О. Мишанич. – Київ, 2003. – 592 с.
6. Тарас Григорович Шевченко. Бібліографія видань творів 1840–2014 / НАН України; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; редкол.: О. С. Онищенко (голова), В. І. Пошук (заст. голови) та ін.; авткол.: В. Ю. Омельчук, Л. В. Беляєва, І. Д. Войченко, Т. Б. Корольова та ін. – К., 2014. – 546 с.
7. *Шевченко Т.* Мар’яна-черниця: факс. вид-ня рукопису та відтворення тексту за сучас. текстол. принципами / Т. Г. Шевченко; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка / [підгот. тексту С. Гальченка; ред. М. Жулинського; післямова В. Дудка]. – Київ, 1997. – 48 с. – факс. вид. рукопису.
8. *Шевченко Т.* Кобзар. Вперше зі щоденником автора / Тарас Григорович Шевченко; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка / передм. І. М. Дзюби; упоряд., коментарі С. А. Гальченка; 3-є вид. – Х.: КСД, 2014. – 960 с.

Отримано 21 вересня 2016 року

м. Київ